

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-36-30>

УДК 347.921.6(035)

МИТНИЙ КОНТРОЛЬ ЗА ПЕРЕМІЩЕННЯМ ТОВАРІВ І ОСОБИСТИХ РЕЧЕЙ ПАСАЖИРІВ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

CUSTOMS CONTROL OF MOVEMENT OF GOODS AND PERSONAL ITEMS OF PASSENGERS: THEORETICAL ASPECT

Головай Надія Миколаївна

кандидат економічних наук, доцент,
Вінницький навчально-науковий інститут економіки
Західноукраїнського національного університету
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9597-0963>

Погріщук Галина Борисівна

доктор економічних наук, професор,
Вінницький навчально-науковий інститут економіки
Західноукраїнського національного університету
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6410-0594>

Holovai Nadiia, Pohrishchuk Halyna

Vinnitsia Educative and Research Institute
of West Ukrainian National University

У статті досліджено значення митного контролю під час перетину пасажирями митного кордону та визначені шляхи адаптації митного законодавства України до норм митного законодавства країн ЄС. Зростання міжнародного пасажиропотоку обумовлює збільшення обсягів надходження до державного бюджету. Разом з тим, підвищуються ризики проникнення контрабанди, а також незаконного вивезення цінностей, що являють собою природну та культурну спадщину для певної держави. За таких умов зростає значення ідентифікації місць такої потенційної небезпеки та забезпечення надійної системи митного контролю. Доведено, що вітчизняні норми митного законодавства за кількісними обмеженнями та заборонами, в цілому, відповідають встановленим нормам митного законодавства ЄС. Визначено, що вітчизняне законодавство перебуває на шляху лібералізації ставок мита й ПДВ та наближенні їх до рівня ставок, які діють в ЄС.

Ключові слова: митний контроль, двоканальна система митного контролю товарів, зелений коридор, червоний коридор, переміщення товарів та особистих речей пасажирями, безмитне переміщення товарів.

The article outlines the main approaches to determining the role and importance of customs control during the crossing of the customs border by passengers and outlines ways to adapt the customs legislation of Ukraine to the customs legislation of the EU. The study showed that in the last decade there has been a dynamic growth of international passenger traffic, which determines the guidelines of cross-border cooperation and justifies the importance of its support at the national level. The growth of international passenger traffic increases revenues to the state budget, contributes to the growth of employment of residents of border regions, which improves the overall level of their well-being. At the same time, there is an increasing risk of smuggling across the customs border, as well as the illegal export of valuables that are a natural and cultural heritage of a country. Given the above, the importance of identifying places of such potential danger and ensuring a reliable system of customs control is growing. In such circumstances, when crossing the customs border and choosing a customs control zone, passengers are subject to a special legal regime that requires them to comply with customs rules and restrictions governing the movement of objects, personal belongings and funds across the customs border of Ukraine and related states. It has been proved that the domestic norms of customs legislation on duty-free movement of valuables across the customs border by quantitative restrictions and prohibitions generally meet the established norms of EU customs legislation. However, there are some differences in taxation and quantification of goods moving across the border, which is generally due to restrictions on customs policy of a country. On a positive note, domestic legislation is on the way to liberalizing

duty and VAT rates and bringing them closer to the level of rates in force in the EU. Adaptation of domestic customs legislation to the norms of EU customs legislation in all areas of foreign economic activity and interstate relations should become one of the priority areas of the course of European integration.

Keywords: customs control, two-channel system of customs control of goods, green corridor, red corridor, movement of goods and personal belongings by passengers, duty-free movement of goods.

Постановка проблеми. Важливою складовою розвитку соціально-економічних відносин в Україні виступає забезпечення належного рівня митної політики та орієнтація на всебічне дотримання міжнародних стандартів Всесвітньої митної організації й Європейського Союзу. Україна прийняла та підтримує європейський вектор зовнішньоекономічної політики. Впровадження безвізового режиму з країнами ЄС сприяло збільшенню кількості українських туристів, які подорожують Європою. За таких умов питання належної організації митного контролю переміщення особистих речей під час перетину громадянами митного кордону України та пошук шляхів удосконалення вітчизняних нормативних документів відповідно до норм митного законодавства ЄС є актуальними та потребують подальших досліджень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретико-прикладною основою дослідження стали роботи провідних вчених та практиків, а саме Є. М. Бережного, І. Г. Бережного, О. М. Десятнюк, Л. М. Івашової, А. І. Крисоватого, Л. І. Кийди, Т. В. Микитенко, В. П. Науменка, П. В. Пашка, а також чинні нормативні документи щодо митних правил України та ЄС.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Беручи до уваги вагомий внесок вищезазначених авторів, необхідно відмітити, що динамічний розвиток митного законодавства обумовлює необхідність у проведенні оперативного комплексного аналізу митних формальностей. Чимало теоретичних питань, що стосуються митного контролю за переміщенням товарів і особистих речей пасажирів так і залишаються невивченими на відповідному рівні.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є систематизація нормативно-законодавчих норм і практичного досвіду здійснення митного контролю за переміщенням особистих речей та товарів під час перетину громадянами митного кордону в Україні та в країнах ЄС.

Виклад основного матеріалу дослідження. В останнє десятиріччя можемо спостерігати відчутні темпи зростання міжнародного пасажиропотоку, що вже сьогодні переросло у стратегічний напрям транскор-

донного співробітництва, зміцнення взаємовідносин між країнами та заслуговує на всебічний подальший розвиток і підтримку на державному рівні. Його зростання уможливорює збільшення надходжень до державного й місцевих бюджетів, сприяє зростанню рівня зайнятості населення прикордонних регіонів, що покращує в цілому рівень їх життя. Разом з тим, підвищуються ризики проникнення контрабанди через митний кордон, а також незаконного вивезення з країни цінних предметів природної та культурної спадщини. За таких умов зростає значення реалізації належного рівня митної політики на державному рівні, що обумовлює необхідність проведення службовими особами низки функцій, серед яких важливе місце належить митному контролю. Згідно з визначенням МКУ, митний контроль – це сукупність заходів, що здійснюються з метою забезпечення додержання норм, законів та інших нормативно-правових актів з питань державної митної справи, міжнародних договорів України, укладе них у встановленому законом порядку [2].

Митний кодекс України (далі – МКУ) визначає організаційно-практичні засади здійснення митного контролю в Україні та спрямований на забезпечення сприятливих умов для розвитку економіки, захисту прав та інтересів громадян і суб'єктів підприємницької діяльності, а також забезпечення додержання чинного законодавства з питань митної справи. Зокрема, під час перетину митного кордону України та входу до зони митного контролю подорожуючі особи підпадають під особливий правовий режим, що зобов'язує до виконання визначених державою правил переміщення цінностей через митний кордон України.

МКУ передбачено формування двоканальної системи митного контролю товарів, транспортних засобів, що переміщуються пасажиром через митний кордон України. Відповідно до п. 1. ст. 366, під «двоканальною системою» необхідно розуміти спрощену систему митного контролю, яка дає змогу громадянам здійснювати декларування, обираючи один з двох каналів (зелений або червоний) проходу (проїзду транспортними засобами особистого користування) через митний кордон України [1].

В'їзд на митну територію України та проходження пасажирами митного контролю передбачає здійснення усного або письмового декларування особистих речей, які переміщуються пасажиром у ручній поклажі чи супроводжуваному багажі. Для зручності у пунктах пропуску запроваджені зелений та червоний коридори, які пасажир обирає самостійно та на власний розсуд за умови дотримання відповідних норм [3].

Зона спрощеного митного контролю, зелений коридор, належить до зони митного контролю на території митниці та призначена для спрощеного митного контролю товарів, що не підлягають обов'язковому письмовому оподаткуванню й декларуванню і щодо переміщення яких через митний кордон України не встановлені заборони або обмеження. Дана зона є відкритою для користування як громадян України так і іноземців.

На офіційному сайті Державної митної служби України, розміщено інформацію, щодо переміщення відповідного обсягу особистих речей, за яких пасажир має право обирати зелений коридор, зокрема [3]: особисті речі: відеокамера у кількості одна одиниці, мобільні телефони у кількості дві одиниці, переносні персональні комп'ютери у кількості дві одиниці; фотоапарат у кількості одна одиниця, особисті прикраси, які були у користуванні; особистий одяг та взуття, спортивне спорядження, призначене виключно для власного користування; 100 мл парфумів або 500 мл туалетної води, інші речі, які перевозяться для особистого користування, перелік яких наведений у статті 370 Митного кодексу України [2]; валютні цінності (національна валюта, іноземна валюта та банківські метали) до 10000 євро; товари, загальна вартість яких не перевищує 1000 євро для авіаційних та 500 євро/50 кг для інших пунктів пропуску; платіжні документи та цінні папери (акції, облігації, векселі, боргові розписки, чеки, акредитиви, депозитні сертифікати, інші фінансові та банківські документи), виражені у валюті України, в іноземній валюті або банківських металах, сумарна фактурна вартість яких не перевищує еквівалент 1000 євро, у ручній поклажі та/або у супроводжуваному багажі через пункти пропуску, відкриті для повітряного сполучення та, відповідно, сумарна фактурна вартість яких не перевищує еквівалент 500 євро та/або сумарна вага яких не перевищує 50 кілограмів, у ручній поклажі та/або у супроводжуваному багажі через інші пункти пропуску через державний кордон України;

алкогольні напої (для пасажирів, які досягли 18-річного віку): горілчані вироби (горілка, віскі, коньяк тощо) у кількості 1 л, пиво – 5 л, вино – 2 л; тютюнові вироби (для пасажирів, які досягли 18-річного віку) – 200 цигарок або 50 сигар чи 250 г тютюну, або 250 г цих виробів; продукти харчування для власного споживання на суму, що не перевищує 200 євро: а) в упаковці виробника (призначені для роздрібною торгівлі) – одна упаковка або загальною масою не більше ніж 2 кг кожного найменування; б) без упаковки – до 2 кг кожного найменування (крім продуктів тваринного походження); в) неподільний продукт, готовий до безпосереднього споживання – 1 шт. кожного найменування; лікарські засоби у кількості, що не перевищує 5 упаковок кожного найменування на одну особу (крім тих, що містять наркотичні чи психотропні речовини), або що не перевищує кількість, зазначену в рецепті (наявному в особи), виданому на ім'я цієї особи та засвідченому печаткою лікаря або закладу охорони здоров'я [3]. Норми переміщення товарів зеленим коридором діють один раз на 24 години.

Необхідно відмітити, що проходження митного контролю зеленим коридором звільняє подорожуючих від заповнення митної декларації, водночас, не звільняє цих осіб від обов'язкового дотримання вимог до порядку переміщення товарів (у тому числі особистих речей). Обравши зелений коридор, пасажир підтверджує відсутність у нього будь-яких товарів, які підлягають оподаткуванню та письмовому декларуванню, або заборонені чи обмежені до переміщення через митний кордон України [3].

Якщо громадянин був відсутнім в Україні менше ніж 24 години або ввозить в Україну товари (крім товарів, що обкладаються підатком акцизним платежем) частіше одного разу протягом 72 годин і сумарна фактурна вартість даних товарів не перевищує еквівалент 500 євро та сумарна вага цих товарів не перевищує 50 кг, через інші пункти пропуску (не авіаційні) державного кордону України – базою оподаткування виступатиме частина сумарної фактурної вартості багажу, що перевищує еквівалент 50 євро, з урахуванням мита, що підлягає сплаті [3].

Зона митного контролю у порядку проходження «червоного коридору» передбачає проведення митних процедур товарів, що підлягають обов'язковому письмовому декларуванню й оподаткуванню або на переміщення яких через митний кордон України встановлені

відповідні обмеження або заборони. Проходження зони «червоного коридору» передбачає обов'язкове заповнення громадянами України та іноземцями митної декларації.

Перевезенню через червоний коридор підлягають: товари, загальна вартість яких перевищує 1000 євро для авіаційних або 500 євро/50 кг для інших пунктів перетину митного кордону та ввозяться частіше одного разу протягом однієї доби; товари на пропуск яких потрібні дозвільні документи; культурні цінності; лікарські засоби із вмістом наркотичних та психотропних речовин; цінні папери і банківські метали; готівкову валюту України або іноземну, у сумі, що дорівнює або перевищує 10 тис євро в еквіваленті на одну особу); домашніх тварин за умов наявності оригіналів міжнародних ветеринарних сертифікатів країни, з яких походять ці тварини [3].

У випадку виявлення у подорожуючого речей, грошей або предметів, на які діє заборона чи обмеження по ввезенню на територію України, такі цінності вилучаються працівником митної служби з проведенням процедури обов'язкового складання протоколу про порушення відповідних митних правил. Всі цінності, які вилучаються, перебувають у митному органі до вирішення справи у судовому порядку.

В свою чергу, митні правила ввезення товарів пасажирями на митну територію ЄС, у загальних рисах відповідають вітчизняному митному законодавству. Зокрема, Митним кодексом ЄС встановлено ліміти (об'єм, кількість), обмеження та заборони під час уве-

знення громадянами на територію ЄС товарів, які систематизовано в табл. 1.

Необхідно відмітити, що відповідно до вимог Митного кодексу ЄС забороняється ввезення алкогольних напоїв та тютюнових виробів особами, які не досягли 17 років, водночас у вітчизняному законодавстві, вікові обмеження становлять 18 років. Отже, якщо громадяни країн ЄС, яким виповнилося 17 років, за законами своєї країни, їдучи в Україну, матимуть алкогольні напої або тютюнові вироби, то на нашому кордоні їх відберуть, керуючись законодавством України.

Від митних платежів під час імпорту звільняються дрібні партії товарів, які переміщуються пасажирами з третіх країн, однак таке звільнення не поширюється на тютюн і тютюнові вироби, алкогольні напої, парфуми та туалетну воду. Такі поставки будуть звільнені від мита лише у разі, якщо вартість вантажу не перевищуватиме 150 євро. Також зазначені поставки будуть звільнені від ПДВ, а якщо вартість вантажу не перевищує 22 євро. В іншому випадку, якщо загальна вартість поставки перевищує 22 євро, але не більше 150 євро, вантаж буде звільнено від митних зборів, але не звільнено від сплати ПДВ. В'їжджаючи на митну територію ЄС, особи, у разі імпорту товарів, що не звільняються від мита, ПДВ та акцизних товарів, зобов'язані повідомити про це митні органи та подати митну декларацію [5].

Окрім зазначеного, подорожуючі, які сліду-ють на територію ЄС або покидають його межі та мають готівкові кошти у сумі 10 000 євро

Таблиця 1

Обмеження та заборони під час ввезення товарів громадянами третіх країн на територію ЄС

Назва товарів некомерційного характеру	Пункти пропуску (неавіаційні та неморські)	Авіаційні та морські пункти пропуску
Сигарети	40 шт.	200 шт.
Сигари	10 шт.	50 шт.
Тютюн для куріння	50 г	250 г
Рідини з містом алкоголю до 22 %	2 л	2 л
Рідини з вмістом алкоголю понад 22 %	1 л	1 л
Тихе вино (нешипучі напої)	4 л	4 л
Пиво	16 л	16 л
Кава	150 євро	150 євро
Парфуми і туалетна вода	без обмежень щодо кількості, однак у межах норм щодо вартості дозволених до ввезення товарів	
Загальна вартість товарів, що дозволені до ввезення на одну особу	300 євро	430 євро

Джерело: [5]

чи більше або еквівалент цієї суми у будь-якій іншій валюті, або конвертовані цінні папери (акції, облигації, векселі, чеки та дорожні чеки, золото і платина в зливках), зобов'язані заповнити митну декларацію та по дати її митним органам в пункті контролю під час перетину кордону.

Водночас, митним законодавством ЄС встановлені окремі норми ввезення на митну територію спільно сті товарів особами, що переміщуються між країнами – членами ЄС, зокрема: 1) алкогольні напої в кількості, що не перевищує: етиловий спирт – 10 л; вино і ферментовані напої – 90 л, у тому числі максимум 60 л ігристого вина; пиво -110 л; проміжні продукти – 20 л; 2) тютюнові вироби в кількості, що не перевищує: сигарети – 800 шт.; сигарилли (сигари масою не більше 3 г/шт.) – 400 шт.; сигари – 200 шт.; курильний тютюн – 1 кг.

Якщо пасажир провозить більшу кількість, йому, як правило, буде запропоновано довести, що ці продукти призначені для особистого використання та надати докази придбання відповідного товару (чек або рахунок-фактуру). Щодо перевезення грошових коштів подорожуючими між країнами ЄС, то, як і для трьох країн, не вимагається декларування, якщо сума не перевищує 10 000 євро або еквівалентна цій сумі в іншій валюті [5]. Крім того, порушення чи невиконання вищезазначеної вимоги або подання в декларації неправдивих даних тягне штрафні санкції за здійснення податкового правопорушення, а готівкові кошти можуть бути затримані або конфісковані.

Важливе значення в діяльності митних органів посідає напрямок роботи, пов'язаний з контролем та регулюванням міжнародних пасажирських потоків та інформуванням подорожуючих про митні правила тих держав, митний кордон яких ними перетинається, з метою запобігання можливим непорозумінням та недопущення порушень митних правил у зв'язку з необізнаністю. Необхідно відмітити, що як безпосередньо на митниці так і на її сайті розміщено повну інформацію щодо митних правил й обмежень по проходженню митного контролю подорожуючими.

Особлива увага митних органів має приділятися потенційним місцям підвищеного ризику здійснення особами неконтрольованого перетину митної території України. Після виявлення таких місць, диференціації їх за ступенем ризику та проведення аналізу економічної доцільності, необхідно приймати рішення щодо облаштування їх спорудами

та засобами митного контролю й організації діяльності окремого структурного підрозділу митних органів.

Під час проходження митного контролю пасажиром, потенційно можуть мати місце зловживання з метою матеріального збагачення в обхід чинних норм та обмежень, що встановлені національними законодавствами певних країн. Під виглядом подорожуючого туриста може приховуватись досвідчений контрабандист. За таких умов, першочерговим заходом митних органів, на наш погляд, має бути можливість здійснення ідентифікації таких осіб з обов'язковою оцінкою ступеня ризику. Зазначене вимагає відповідних законодавчих змін, а саме: криміналізація контрабанди підакцизних товарів; спрощення процедури блокування веб-сайтів, які здійснюють торгівлю контрафактом; запровадження обмеження на реалізацію підакцизних товарів одному покупцю Duty Free на тому рівні, який дозволяє ввозити країна-прибуття; запровадження проведення обов'язкових щоквартальних інвентаризацій магазинів та складів Duty Free, що уможливить фактичне визначення видів та кількості підакцизних товарів та їх документальної відповідності тощо [4].

Висновки. Отже, підсумовуючи викладене, зазначимо, що вітчизняні норми митного законодавства з питань безмитного переміщення пасажиром товарів та особистих речей через митний кордон за кількісними обмеженнями та заборонами в цілому відповідають встановленим митним правилам ЄС. Зростання міжнародного пасажиропотоку підвищує ризику проникнення контрабанди через митний кордон, а також незаконного вивезення цінностей, що являють собою природну та культурну спадщину певної держави. Це обумовлює невідкладну необхідність ідентифікації місць такої потенційної небезпеки і забезпечення надійної системи митного контролю.

Під час перетину митного кордону та обрання зони митного контролю пасажир підпадає під особливий правовий режим, що зобов'язує їх виконувати визначені митним законодавством правила та обмеження, які регламентують порядок переміщення предметів, особистих речей та коштів через митний кордон України та суміжних держав. Застосування тієї чи іншої зони митного контролю, передусім обумовлене об'єктивними чинниками, а саме особливостями підконтрольного товару та вимогами митного законодавства. Водночас, організація митного контролю певною мірою може визначатися й суб'єктивними

чинниками: рівнем поінформованості пасажирів щодо відповідних митних правил під час переміщення через митний кордон, досвідом митного службовця в частині виконання саме цієї митної процедури та його професій-

ної обізнаності про обставини переміщення тощо. За таких умов, на наш погляд основним напрямом удосконалення організації митного контролю, є мінімізація суб'єктивних за рахунок об'єктивних чинників.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Кийда Л. І. Удосконалення системи митного контролю товарів і особистих речей під час перетину громадянами митного кордону. *Публічне управління та митне адміністрування*. 2017. № 2. С. 195–204.
2. Митний кодекс України: Закон України від 13.04.2007 р. № 4495-VI. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>
3. Офіційний сайт Державної митної служби України. URL: <https://customs.gov.ua/>
4. Офіційний сайт Бюро економічної безпеки України. URL: <https://esbu.gov.ua/news/yak-podolati-tinovij-rinok-tyutyunovih-virobiv-beb-okreslilo-prioritetni-kroki>
5. Регламент Європейського Парламенту і Ради (ЄС) № 952/2013 від 9 жовтня 2013 року про встановлення Митного кодексу Союзу. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_009-13#Text

REFERENCES:

1. Kyuda L. I. (2017) Udoskonalennya systemy mytnoho kontrolyu tovariv i osobystykh rechey pid chas peretynu hromadyanamy mytnoho kordonu [Improving the system of customs control of goods and personal belongings when citizens cross the customs border]. *Publichne upravlinnya ta mytne administruvannya* [Public administration and customs administration], no. 2, pp. 195–204.
2. Mytnyy kodeks Ukrayiny: Zakon Ukrayiny vid 13.04.2007 r. № 4495-VI [Customs Code of Ukraine: Law of Ukraine of April 13, 2007 № 4495-VI]. Available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>
3. Ofitsiynyy sayt Derzhavnoyi mytnoyi sluzhby Ukrayiny [Official site of the State Customs Service of Ukraine]. Available at: <https://customs.gov.ua/>
4. Official site of the Bureau of Economic Security of Ukraine. Available at: <https://esbu.gov.ua/news/yak-podolati-tinovij-rinok-tyutyunovih-virobiv-beb-okreslilo-prioritetni-kroki>
5. Rehlament Yevropeys'koho Parlamentu i Rady (YES) № 952/2013 vid 9 zhovtnya 2013 roku pro vstanovlennya Mytnoho kodeksu Soyuzu [Regulation (EC) No 952/2013 of the European Parliament and of the Council of 9 October 2013 establishing the Union Customs Code]. Available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_009-13#Text